

Foresight analysis of rural-urban population mobility from Gorak Rural District, Sardasht, to the city of Rabat and the developmental consequences for the origin areas

Setareh Mamandi ¹, Naser Soltani ² and Alireza Moger ³

1- Master's degree in Spatial Planning, Urmia University, Urmia, Iran

2- Associate Professor, Department of Geography, Urmia University, Urmia, Iran

3- Assistant Professor, Department of Geography, Urmia University, Urmia, Iran.

ARTICLE INFO

Article type:

Research Article

Received:

2023/07/27

Accepted:

2024/05/14

pp:

132- 148

Keywords:

Population Movement;
Rural-Urban;
Development Indicators;
Harbat City;
Gorak Village.

ABSTRACT

Population movements within a geographical area have two directions—origin and destination—where the population of the origin community decreases while that of the destination community increases. The most significant example of population mobility is rural–urban migration, which appears in the form of leaving the village to live in the city. The present study aims to explain and evaluate rural–urban population mobility in the Gurek Rural District of Sardasht County and to examine the impact of economic, social, and environmental indicators on the migration flow from the villages of this district to the city of Rabat and surrounding cities. The research method is descriptive–analytical. Using Cochran’s formula, a sample size of 345 people was obtained, selected randomly. The research tool was a questionnaire, and SPSS software was used for data analysis. The reliability of the questionnaire was calculated using Cronbach’s alpha coefficient for economic (0.843), social (0.824), and environmental (0.745) indicators. To analyze the hypotheses, statistical tests such as mean, variance, and Pearson correlation were used. Charts and maps were also created using Excel and ArcGIS software. The findings indicate that in the first hypothesis, the Pearson correlation matrix between social and economic indicators showed a significance level of $\text{sig} = 0.000$ at the 99% confidence level, indicating a significant and relatively strong relationship between the variables. In the second hypothesis, T and F mean-difference tests for all social variables and demographic characteristics showed a significance level ($P \leq 0.05$) at the 95% confidence level. In the third hypothesis, the significance level obtained between environmental variables and demographic structure was ($P \geq 0.05$), indicating that there is no significant relationship between these variables. The final results of this study show that there is a significant relationship between social, economic, and environmental factors and population mobility and rural–urban migration in the Gurek Rural District. Therefore, examining and paying attention to the economic, social, and environmental issues of residents is essential in understanding the region’s population mobility dynamics.

Citation: Mamandi, S., Soltani, N., & Alireza Moger, A. (2026). Foresight analysis of rural-urban population mobility from Gorak Rural District, Sardasht, to the city of Rabat and the developmental consequences for origin areas. *Journal of Geography and Regional Future Studies*, 3(4), 132-148.

© Authors retain the copyright and full publishing rights. **Publisher:** Urmia University.

DOI: <https://doi.org/10.30466/grfs.2023.54832.1008>

DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.2981118.1404.3.4.8.2>

¹ **Corresponding author:** Naser Soltani, **Email:** n.soltani@urmia.ac.ir **Tell:** +989143405201

Extended Abstract

Introduction

One of the most obvious examples of population mobility is rural-urban migration, which occurs in the form of leaving the countryside to live in the city. Rural-urban migration, as a phenomenon and dominant form of population flow, causes tremendous economic and social impacts at the origin and destination. Migration is a function of the behavior and local decisions of individuals from origin to destination and is the result of the interaction of environmental and individual attracting and repelling factors of the territories. A close examination of the country's interprovincial migration flows in the past periods of population and housing censuses (from 1976 to 2016) has indicated a negative balance of immigration and emigration in West Azerbaijan province in all the censuses mentioned. This negative balance of immigration and emigration of the province in the past 4 decades has been due to the security conditions of the province, the acute issues of its economic development, and the ethnic and religious ties of the province's population with the provinces located in the northwest, including East Azerbaijan, Kurdistan, and Tehran-Alborz. The majority of migration flows in Sardasht County are due to population movements within the county. While in the 2016 census, the share of migrants displaced within the counties surveyed in the province was 35.7 percent of the total number of migrants entering the province; this figure was 62.1 percent for Sardasht. Therefore, it is important to pay more attention to migration within the county and between rural and urban settlements in Sardasht County.

Methodology

Random sampling was selected with a confidence level of 95% and a probability of error of 5%. The sample size for completing the questionnaire was 345 people using the Cochran formula. The validity of the research tool was confirmed by obtaining the opinions of university professors, and after the professors' amendments in several stages. The reliability level was also obtained using the Cronbach's alpha method for the economic (0.843), social (0.824) and environmental

(0.745) indices, which indicates a high reliability coefficient. Descriptive statistics (frequency and frequency percentage) were used to analyze the data, and tests such as mean tests (T-test, F) and Pearson correlation test were used to analyze inferential statistics and test the research hypotheses. To investigate the most important factors affecting the occurrence of rural-urban population mobility, research variables in three dimensions, economic, social, and environmental, were extracted into 13 sub-indices and 46 items, which were arranged and graded in the form of a questionnaire and based on a five-point Likert-scale scoring scale (very low, low, medium, high, very high).

Results and discussion

To test the first hypothesis, Pearson's correlation coefficient was used, and the variables used were selected from the social and economic dimensions. To test the first hypothesis, the economic dimension variables, including income, employment and labor, investment, government facilities, and the social dimension variables, including health and treatment, education, social cohesion and interaction, and cultural-sports, were tested in the form of a multivariate matrix. There is a significant relationship between the education of individuals and the social dimension variables at the 95% level, and the average education differs according to the type of variables. The significance level was obtained only in land use and the environmental dimension, which was less than 0.05. As a result, there is a significant relationship between land use and the gender of individuals. There is no statistically significant relationship between the population structure in terms of the age of individuals and the environmental variables at the 95% confidence level. As a result, it cannot be said that the population structure resulting from population mobility is affected by the environmental dimension; therefore, the null hypothesis is confirmed, and the research hypothesis is rejected.

Conclusion

As the smallest living units, villages have always played an important role in productive

activities. Nowadays, rural-urban migration has become a problem facing many developing countries, including Iran. People migrate to access better services and facilities and to achieve prosperity. In addition to reducing the population in villages, rural-urban migration also disrupts the population structure and sex ratio. This research was conducted in Gorak Rural District in the central part of Sardasht County with the aim of evaluating and explaining the population mobility of urban villages to the city of Rabat and its role in the development indicators of the original settlements (case study: Gorak Rural District, Sardasht - Rabat City). Gorak Rural District is considered a deprived area due to unemployment and the lack of economic efficiency of arable land, lack of educational and welfare facilities, and lack of infrastructure. The city of Rabat, as a center for the destination of migrants from the villages of Gorak Rural District, has provided the ground

for migration for the residents of Gorak Rural District due to its suitable natural conditions, reasonable land prices compared to neighboring cities, minimal educational and health facilities, and short distance to these villages. The most important consequences of migration that may occur are: increased unemployment and resorting to false jobs, moral problems and disorder among young people, evacuation of villages, etc.

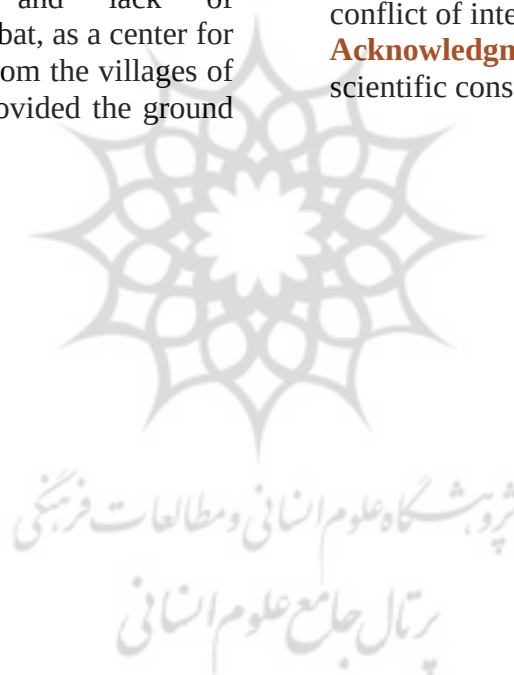
Declarations

Funding: There is no funding support.

Authors' Contribution: The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest: The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments: We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تحلیل آینده‌نگرانه از تحرک جمعیتی روستا-شهری دهستان گورک سردشت به شهر ربط و پیامدهای توسعه‌ای نواحی مبدأ

ستاره ممندی^۱، ناصر سلطانی^۲ و علیرضا موقری^۳ ID

۱- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آمایش سرزمین، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

۲- دانشیار گروه جغرافیا، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

۳- استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
تحرک‌های جمعیتی در یک ناحیه جغرافیایی دارای دو جهت مبدأ و مقصد است که جامعه مبدأ در حال کاهش و جامعه مقصد در حال افزایش است. مهم‌ترین نمونه‌های تحرک جمعیتی، مهاجرت روستا-شهری است که به‌صورت ترک روستا برای زندگی در شهر بروز پیدا می‌کند. تحقیق حاضر باهدف تبیین و ارزیابی تحرک جمعیتی روستا-شهری در دهستان گورک شهرستان سردشت و تأثیر شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و محیطی بر روند باز مهاجرتی از روستاهای این دهستان به شهر ربط و شهرهای اطراف صورت گرفته است. روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی است. با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۳۴۵ نفر شده که به‌صورت تصادفی انتخاب‌شده‌اند. ابزار تحقیق پرسشنامه بوده و از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ برای شاخص‌های اقتصادی (۰/۸۴۳)، اجتماعی (۰/۸۲۴) و محیطی (۰/۷۴۵) محاسبه گردید. جهت تجزیه و تحلیل فرضیات، از آزمون‌های آماری میانگین، واریانس و آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. نمودار و نقشه‌ها نیز با استفاده از نرم‌افزار Excell و ArcGis ترسیم شدند. نتایج بررسی حاکی از آن است که در فرضیه اول، ماتریس همبستگی پیرسون بین شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی سطح معناداری $\text{sig} = 0/000$ در سطح اطمینان ۹۹٪ نشان داد که رابطه معنی‌دار و نسبتاً قوی بین متغیرها وجود دارد. در فرضیه دوم، آزمون‌های تفاوت میانگین T و F برای تمامی متغیرهای اجتماعی و ویژگی‌های جمعیتی، سطح معناداری $(P \leq 0/05)$ در سطح اطمینان ۹۵٪ معنی‌دار به‌دست آمده است، در فرضیه سوم نیز، بین متغیرهای محیطی و ساختار جمعیتی، سطح معناداری $(P \geq 0/05)$ به‌دست آمده است که نشان می‌دهد بین این متغیرها رابطه معناداری وجود ندارد. نتایج نهایی این پژوهش نشان داد که بین عوامل اجتماعی، اقتصادی و محیطی با تحرک جمعیتی و مهاجرت روستا-شهری در دهستان گورک رابطه‌ای معنادار برقرار است، لذا مطالعه و توجه به مسائل اقتصادی و اجتماعی و محیطی ساکنان در روند تحرک‌های جمعیتی منطقه کاملاً ضروری است.	نوع مقاله: مقاله پژوهشی دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۰۵ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۵ صص: ۱۳۲-۱۴۸ واژگان کلیدی: تحرک جمعیتی، روستا-شهری، شاخص‌های توسعه، شهر ربط، دهستان گورک.

استناد: ممندی، ستاره؛ سلطانی، ناصر؛ و موقری، علیرضا. (۱۴۰۴). تحلیل آینده‌نگرانه از تحرک جمعیتی روستا-شهری دهستان گورک سردشت به شهر ربط و پیامدهای توسعه‌ای نواحی مبدأ. فصلنامه جغرافیا و آینده‌پژوهی منطقه‌ای، ۳(۴)، ۱۳۲-۱۴۸.

ناشر: دانشگاه ارومیه.

© نویسندگان حق چاپ و حقوق کامل نشر را حفظ می‌کنند.

DOI: <https://doi.org/10.30466/grfs.2023.54832.1008>

DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.2981118.1404.3.4.8.2>

مقدمه

پدیده شهرنشینی و روند تحولات آن، حاکی از کاهش تدریجی جامعه روستایی به نفع جامعه شهری است. رواج و شیوع این پدیده با پیامدهای چندوجهی در سکونتگاه‌های مبدأ و مقصد جریان‌های مهاجرتی روستا-شهری، در کشورهای درحال توسعه بسیار مشهود و آشکار می‌باشد. بررسی وضعیت مهاجرت‌های روستا-شهری در اندونزی (Marta, et al, 2020: 119)، در نیجریه (Aaron, et al, 2020)، در پاکستان (Urooj, et al, 2020)، در هند (Thachil, 2017) و در ایران (نتایج سرشماری‌های ۱۳۴۵ تا ۱۳۹۵) از رشد بالای مهاجرت‌های روستا-شهری در این کشورها حکایت دارد.

از بارزترین نمونه‌های تحرک جمعیتی، مهاجرت روستا - شهری است که به صورت ترک روستا برای زندگی در شهر بروز پیدا می‌کند (Alirezanzjad & Banihashem, 2012: 4). مهاجرت‌های روستا-شهری به عنوان پدیده و شکل غالب جریان‌های جمعیتی، باعث تأثیرات اقتصادی و اجتماعی شگرفی در مبدأ و مقصد می‌شود. مهاجرت تابعی از رفتار و تصمیمات محلی افراد از مبدأ به مقصد است و نتیجه برخورد عوامل جذب‌کننده و دفع‌کننده محیطی و فردی سرزمین‌هاست (Gbakeji & Rilwani, 2009: 46). اگرچه امکان برخورداری افراد از مهاجرت وجود دارد، اما لزوماً تحقق منافع جامعه از مهاجرت‌های روستا-شهری در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. مهاجرت یا تحرک جمعیتی دارای دو جهت مبدأ و مقصد است که جامعه مبدأ در حال کاهش و جامعه مقصد در حال افزایش است. چنین انحرافات موجب تغییر در ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شده و تأثیری مستقیم بر جامعه مبدأ و مقصد می‌گذارد (Malicke & Vogt, 2014: 193). این نوع مهاجرت، منجر به فرار مغزها در مناطق روستایی، کاهش تولید و افزایش قیمت محصولات کشاورزی شده است (Wang & Benjamin, 2019: 211).

مهاجرت روستا-شهری از اواخر قرن ۱۹ و حاصل عصر صنعتی شدن شهرها بوده است (Sepahi et al, 2016: 113). در ایران بعد از انقلاب اسلامی به دلیل وقوع جنگ تحمیلی عراق علیه ایران گرایش جمعیت به نقاط شهری تأثیری زیادی گذاشت (Mostofi al- 1997: 71). درواقع کاهش جمعیت در ایران از دهه ۱۳۴۰ شروع شد و مهاجرت با افزایش نقش نفت در اقتصاد سیاسی ایران و گسترش روابط سرمایه‌داری روند فزاینده خود را آغاز کرد (Hesamian et al, 2009). پایین بودن سطح زندگی در نواحی روستایی و در نتیجه مهاجرت روستاییان به سمت شهرها مسائل و مشکلات متعدد اجتماعی، اقتصادی و محیطی را در نواحی روستایی و شهری به دنبال داشته است (Jamshidi et al, 2018: 2). مشکلاتی ازجمله: بروز نابسامانی‌های متعدد ناشی از فشار بر منابع و امکانات محدود جوامع شهری، بیکاری، کمبود فضای زیستی و آموزشی، آلودگی هوا و محیط‌زیست، سالخوردگی و زنانه شدن نیروی کار کشاورزی و تخلیه‌ی روستاها را به دنبال دارد (Esmaeili & Bigdali Rad, 2017: 10).

تدقیق در جریان‌های مهاجرتی بین استانی کشور در ادوار گذشته سرشماری‌های نفوس و مسکن (از ۱۳۵۵ تا ۱۳۹۵)، حاکی از موازنه منفی مهاجرتی و مهاجر فرستی استان آذربایجان غربی در تمام سرشماری‌های مورد اشاره بوده است. این وضعیت موازنه منفی مهاجرتی و مهاجر فرستی استان در ۴ دهه گذشته، ناشی از شرایط امنیتی استان، مسائل حاد توسعه اقتصادی آن و پیوندهای قومی و مذهبی جمعیت استان با استان‌های واقع در شمال غرب از جمله آذربایجان شرقی و کردستان و تهران البرز بوده است. سهم غالب جریان‌های مهاجرتی در شهرستان سردشت با جابجایی‌های جمعیتی در داخل شهرستان می‌باشد. درحالی که در سرشماری ۱۳۹۵، سهم مهاجران جابجا شده در داخل شهرستان‌های مورد سرشماری استان، ۳۵.۷ درصد از مجموع کل مهاجران وارده به استان بوده است؛ این میزان برای سردشت، ۶۲.۱ درصد بوده است (Statistical Center of Iran, 2016)؛ بنابراین، توجه به مهاجرت‌های داخل شهرستانی و مابین سکونتگاه‌های روستایی و شهری شهرستان سردشت، از اهمیت بررسی و توجه بیشتری برخوردار می‌باشد.

شهرستان سردشت دارای دو بخش با نام‌های بخش مرکزی و بخش وزینه و سه نقطه شهری شامل سردشت، ربط و میرآباد بوده که در بخش مرکزی دارای چهار دهستان آلان، باسک کولسه، بریاجی و گورک است. شهر ربط در ۱۵ کیلومتری شهرستان سردشت بر روی جاده مواصلاتی مهاباد- سردشت واقع شده و نزدیک‌ترین شهر به دهستان گورک است. دهستان گورک طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، دارای ۴۱۳۷ نفر و ۱۰۳۲ خانوار و ۳۱ روستا است که تعداد ۲۹ روستای آن دارای سکنه و ۲ روستا خالی از سکنه است. در سال ۱۳۹۵، این روستاها به ۲۶ روستای دارای سکنه و ۵ روستای خالی از سکنه رسیده است. جمعیت روستاهای دارای سکنه در سال ۱۳۹۵ برابر با ۳۳۶۴ نفر و ۷۶۶ خانوار بوده که نسبت به دوره قبل، با نرخ رشد ۱۸/۶۸- با کاهش جمعیت روبرو بوده است. است (Statistical Center of Iran, 2016).

بررسی تأثیر عوامل اجتماعی و اقتصادی بر میزان مهاجرت روستا-شهری در محدوده مورد مطالعه، هدف اصلی پژوهش می‌باشد. بر این اساس، تحرک بخشی به جمعیت روستا-شهری به عنوان پیامد تنزل شاخص‌های اجتماعی-اقتصادی، تفاوت در ترکیب جمعیتی مهاجران با

توجه به ویژگی‌های جمعیتی و اجتماعی افراد روستاهای مبدأ و در نهایت، تأثیر عوامل محیطی بر تحرک جمعیتی روستا-شهری از مفروضات اصلی پژوهش می‌باشند.

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

هر پیشینه‌ای دارای سابقه‌ای است. در مورد تحرک جمعیتی و مهاجرت روستا - شهری نیز تحقیقاتی در دهه‌های اخیر صورت گرفته است که از آن جمله می‌توان در بین مطالعات داخلی به طاهرخانی (۱۳۸۱) در پژوهشی با عنوان بازشناسی عوامل مؤثر در مهاجرت‌های روستا-شهری جوانان قزوین به این نتیجه رسید که مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در مهاجرت‌های روستا-شهری عوامل اقتصادی و اجتماعی، چالش با همسایگان، میزان مالکیت اراضی و شاخص خدماتی روستا در انگیزه مهاجرت بین جوانان این شهر مؤثر بوده است. خواجه‌نوری و سروش (۱۳۸۵) مقاله‌ای با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر نگرش جوانان شهر شیراز به مهاجرت از کشور را تدوین کردند که با استفاده از پرسشنامه ۸۹۲ نفر از جوانان شهر شیراز را مورد مطالعه قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که متغیرهای جنسیت، هویت اجتماعی و گروه خانوادگی و دوستان به‌طور مستقیم و متغیرهای سن و سبک زندگی به‌طور غیرمستقیم بر نگرش مهاجرت تأثیر دارند. علی بیگی و همکاران (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان دلایل و راهکارهای کاهش تمایل جوانان روستایی شهرستان کرمانشاه به مهاجرت انجام داده‌اند. جامعه آماری پژوهش، جوانان روستایی در گروه سنی ۲۸-۱۵ سال با تعداد ۲۹۱ نفر بوده است. نتایج این تحقیق نشان داد که ۳۸ درصد جوانان روستایی نسبت به شغل کشاورزی، تمایل بالایی به مهاجرت از روستا به شهر را دارند. عنابستانی (۱۳۹۰) در پژوهش فرایند درآمدزایی و نقش آن در مهاجرت روستا-شهری در شهر سبزوار به این نتایج دست‌یافته‌اند که بیشتر مهاجران در سنین فعالیت و همراه با خانواده به سبزوار مهاجرت کرده‌اند؛ بنابراین، انگیزه اقتصادی باهدف کسب درآمدهای بالاتر یکی از علل اصلی جذب مهاجرین به شهرها ازجمله حاشیه شهر سبزوار بوده است. مطیعی لنگرودی و همکاران (۱۳۹۰)، در مقاله‌ای تحت عنوان بازگشت مهاجران به روستاها در بهبود معیشت ساکنان شهرستان آق‌قلا پرداخته‌اند. طبق این پژوهش، افزایش جمعیت و کمبود فعالیت‌های اشتغال‌زا در نواحی روستایی، موجب آسیب‌پذیری خانوارهای روستایی شده و بیشتر مهاجرت روستاییان به نواحی شهری، به دلیل نبود اشتغال و درآمد خانوار بوده است که نتیجه آن مهاجرت موقت نیروی جوان روستایی، اداره زندگی و مقابله با بیکاری بوده است و پس از کسب مهارت و بازگشت به نواحی روستایی، تفاوت چشمگیری در سرمایه‌های انسانی، مالی، فیزیکی، اجتماعی و طبیعی افراد بازگشته رخ داده است. علیرضا نژاد و بنی‌هاشم (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان جنسیت و توسعه: نگاهی به تحولات جمعیت شناختی مناطق روستایی کشور بیان کردند که مهاجرت یکی از مؤثرترین پدیده‌های اجتماعی است و در تغییر ساختار جمعیتی و به تبع آن در بروز تحولات اقتصادی - اجتماعی کشور تأثیر بسزایی دارد و علاوه بر آنکه موجب کاهش جمعیت روستاها نسبت به شهرها شده، نسبت جنسی را در مناطق روستایی در مقایسه با مناطق شهری کاهش داده است. جمشیدی و همکاران (۱۳۹۷) تحلیلی بر عوامل مؤثر در توسعه‌یافتگی و نقش آن در مهاجرت‌های روستایی استان زنجان انجام داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد، عامل کالبدی، اقتصادی و کشاورزی مهم‌ترین عامل در توسعه‌یافتگی شهرستان‌های این استان است و میان توسعه‌یافتگی و میزان مهاجرت‌ها رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. بدناکوف^۱ و همکاران (۲۰۱۶) در مقاله انگیزه جوانان روستایی تحصیل کرده بخش کشاورزی در کشور روسیه به این نتیجه رسیده‌اند که مهاجرت جوانان نشان‌دهنده کاهش قابل توجه سرمایه انسانی و معمولاً با نرخ بالای بیکاری، امکانات ناکافی و دوری از مراکز شهری مشخص می‌کند. دسترسی به کسب‌وکار و خرید زمین کشاورزی می‌تواند تمایل جوانان روستایی را به ماندن در مناطق روستایی در بخش کشاورزی افزایش دهد. چی^۲ و همکاران (۲۰۱۹) مقاله‌ای با عنوان الگوی مکانی و عوامل محرک مهاجرت روستایی در چین انجام داده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که فرصت‌های شغلی در صنایع، درآمد روستایی، سرمایه‌گذاری روستایی و سطوح اقتصاد محلی، همه محرک‌های اصلی برای مهاجرت روستایی بوده‌اند. چینی‌ها برای تلاش در احیای مناطق روستایی، سیاست‌های مختلف منطقه‌ای و عوامل اقتصادی جدید و ادغام روستا - شهری را مطرح کرده‌اند. باین‌حال، برای حمایت از احیای مناطق روستایی باید توجه بیشتری به جریان مهاجرت روستایی و تعاملات بین جمعیت روستایی، وسایل امرارمعاش، استفاده از زمین و محیط‌زیست شود.

تحرک، عنصری از تغییر جمعیتی است که به‌عنوان یک‌روند مداوم در زمان و مکان طبقه‌بندی می‌شود (Skeldon, 2000: 3). جمعیت پدیده‌ای است که همواره در حال دگرگونی است و این دگرگونی در دو قالب تحرک مکانی و تحرک زمانی، روندی همیشگی

¹ Bednářiková

² Qi

دارد (Taleshi & Amir Fakhrian, 2013: 108). مهاجرت تابعی از رفتار و تصمیمات محلی افراد از مبدأ به مقصد است و نتیجه برخورد عوامل جذب‌کننده و دفع‌کننده محیطی و فردی سرزمین‌هاست (Gbakeji & Rilwani, 2009: 46). مهاجرت روستا-شهری بخشی از توسعه اقتصادی است که طی آن منابع انسانی از بخش کشاورزی که دارای تولیدات و فرصت‌های کاری و منابع مالی اندک است، به طرف بخش صنعت شهری که دارای فرصت‌های کاری بالا و سرمایه‌گذاری است بیان شده است (Zhiqiang, 2008: 5). مهاجرت در ایران در سه مرحله خلاصه می‌شود: مرحله یکم؛ از ۱۳۴۲ تا ۱۳۰۰، شهرها امکانات اقتصادی-اجتماعی خیلی کمی داشتند و در جذب مهاجر ناتوان بودند به همین دلیل مهاجرت روند کندی داشت. مرحله دوم؛ ۱۳۵۷ تا ۱۳۴۲، زمانی که اصلاحات ارضی در روستاها انجام شد و همین امر موجب گردید تا زمینه کار در شهر فراهم و مهاجرت رشد پیدا کند. مرحله آخر؛ از سال ۱۳۵۷ به بعد، با فراهم شدن امتیازات بی‌حدوحصر جامعه شهری برای افراد کم‌درآمد و محروم، مهاجرت شتاب گرفته و موجب خالی شدن بسیاری از روستاها گردید (Varesi & Sarvari, 2006: 184). محققان عوامل مختلفی را در بروز مهاجرت‌ها دخیل می‌دانند، ازجمله عوامل اجتماعی، مانند علاقه مهاجران به گسستن موانع سنتی سازمان‌های اجتماعی، عوامل طبیعی و تحولات جوی ناگوار مانند زلزله و خشک‌سالی، عوامل جمعیتی ازجمله کاهش در نرخ مرگ‌ومیر، عوامل فرهنگی، آموزشی و نظام تعلیم و تربیت دارای جهت‌گیری شهری و اثرات آن و عوامل اقتصادی مانند دستمزد پایین و جاذبه‌ها و درآمدهای نسبتاً بالای شهری است (Fakhrai & Abdi, 2011: 34). دیدگاه‌ها و نظریات مختلفی در مورد مهاجرت روستا-شهری وجود دارد که هرکدام از آن‌ها از زوایای مختلف به این پدیده نگرسته‌اند. در قوانین روانستاین، مؤلفه‌های فاصله، عوامل جاذبه و دافعه، جریان متقابل، ویژگی‌های مکانی و فضایی محل سکونت از عوامل مهم مهاجرت تلقی می‌شوند. وی چنین فرض نمود که مهاجرت به علت نیروهای مختلفی صورت می‌گیرد که این نیروها شامل نیروهای جاذبه و دافعه هستند (Zhang, 1997: 89). اورت لی؛ مهاجرت را در چارچوب کشش-رانش فردی تحلیل می‌کند که بر جذب و دفع مهاجر در مکان توجه دارد (Lee, 1966: 49). با توجه به تئوری لی، عوامل جاذبه و دافعه، تأثیراتشان را بر مبدأ و مقصد اعمال می‌کنند (Ghasemi-Siani, 2009: 153). آرتور لوئیس؛ رشد اقتصادی و نابرابری توزیع درآمد را فرض کلیدی در نظر گرفته است، بخش اقتصادی به دو قسمت تقسیم شده است؛ در قسمت اول به صورت مدرن فرض شده و در قسمت دیگر با متوسط بهره‌وری پایین به صورت سنتی شناخته می‌شود که دستمزدها در مناطق روستایی باعث تداوم روند مهاجرت می‌شود. وی عامل اصلی مهاجرت را تفاوت ساختار اقتصادی مناطق دانسته است (Shafiei Kakhki, 2011: 91). کارکردگرایان؛ معتقدند که مهاجرین به تدریج جذب ارزش‌های فرهنگی جامعه مقصد می‌شوند و در روند فرهنگ پذیری و همانند گردی قرار می‌گیرند؛ بنابراین مهاجرین پس از مهاجرت با نشانه‌ها، رفتارها، عقاید و ارزش‌های مختلف روبرو می‌شوند و تغییراتی را به دنبال دارد چراکه حفظ و نگهداری و هویت فرهنگی مهاجران در انطباق با فرهنگ جدید باعث ایجاد مشکلاتی می‌شود (Boekestijn, 1988: 84). مطابق با تئوری محرومیت نسبی؛ می‌توان گفت مهاجرت از حوزه‌هایی با فرصت‌های شغلی کمتر به طرف حوزه‌های دارای امکانات شغلی بیشتر، تلاش در جهت دستیابی به شغل بهتر و کسب درآمد بیشتر، تسلط مدل دوگانه اقتصادی مبدأ و مقصد را موجب می‌شود (Ghasemi-Ardahaie et al, 2016: 179). نظریه انتقال تحرکی؛ که در سال ۱۹۷۱ توسط زلینسکی مطرح شد، مفهوم تحرک را در معنای عامش یعنی تحرک فیزیکی-مکانی و تحرک اجتماعی در نظر گرفت و پنج نوع الگوی جابجایی در طول مراحل انتقال جمعیتی را تشخیص داده است؛ در مرحله نخست؛ مهاجرت‌های روستا شهری در مسافت‌های کوتاه صورت می‌گیرد و عواملی چون مالکیت زمین و تعاملات اجتماعی تعیین‌کننده مهاجرت هستند، مرحله دوم؛ گذار مهاجرت‌های روستا-شهری با حرکت‌های دسته‌جمعی از مناطق روستایی به مناطق شهری همراه است، مرحله دوم تا اواسط مرحله سوم ادامه خواهد داشت، سپس با تعدیل جمعیت روستایی کاهش می‌یابد، در مرحله چهارم؛ مهاجرت‌ها به تدریج با محور زمان همسو می‌شوند و در مرحله پنجم؛ مهاجرت‌های روستایی به شدت کم می‌شود و تقریباً اکثر مهاجرت‌های داخلی شکل درون شهری و بین شهری می‌یابد (Zelinsky, 1971: 220). دیدگاه اقتصادی؛ تحرک اقتصادی را به عنوان تغییر وضعیت از بیکاری به اشتغال و مهاجرت را ناشی از تفاوت‌های شغلی-درآمدی و سطوح امنیتی بین مناطق شهری و روستایی می‌داند و درآمد مطلق خانوارها به عنوان انگیزه اصلی برای مهاجرت محسوب می‌شود (Stark & Bloom, 1985: 176). تأثیرات اقتصادی مهاجرت به مقدار زیادی به تحصیلات، سن و جنس و نوع مهاجرت بستگی دارد. این آثار با یکدیگر مرتبط‌اند زیرا بهره‌وری پایین کشاورزی در روستا موجب کم‌کاری و بیکاری می‌شود و بیکاری نیز موجب مهاجرت می‌گردد (Khazaei, 1998: 186). بعد از عامل اقتصادی، عامل اجتماعی و نداشتن امکانات زیستی و رفاهی نظیر بهداشت و آموزش و وجود جاذبه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهرها در مهاجرت‌های روستا-شهری مؤثر است. مهاجران پس از ترک مبدأ و جذب در مقصد از نظر تحرک اجتماعی، باوجود خرده‌فرهنگ‌های متفاوت در داخل اجتماعات شهری و ضعف

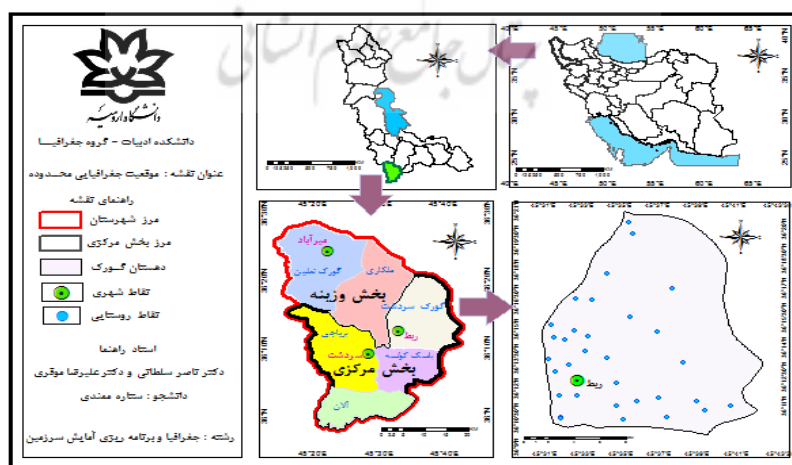
اعتقادات و کنترل‌های غیررسمی، انحرافات اجتماعی، فقدان یکپارچگی اجتماعی و ناهنجاری‌های اجتماعی را افزایش خواهد داد (Ghaseminezhad et al, 2014: 160).

مواد و روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف تحقیق، کاربردی و از نظر ماهیت تحقیق، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری مورد مطالعه، جمعیت ساکنین روستاهای دهستان گورک و تعدادی نیز خانوارهای مهاجری که از این دهستان به شهر ربط رفته بودند به روش نمونه‌گیری تصادفی با سطح اطمینان ۹۵٪ و احتمال خطای ۵٪ انتخاب شده است. میزان حجم نمونه جهت تکمیل پرسشنامه با استفاده از فرمول کوکران ۳۴۵ نفر به دست آمد. روایی ابزار تحقیق با کسب نظر اساتید دانشگاهی و پس از اصلاحات پیشنهادی اساتید در چند مرحله تأیید شد. سطح پایایی نیز، با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای شاخص اقتصادی (۰/۸۴۳)، اجتماعی (۰/۸۲۴) و محیطی (۰/۷۴۵) به دست آمده که بیانگر ضریب اعتماد بالا است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی (فراوانی و درصد فراوانی) و جهت تجزیه و تحلیل آمار استنباطی و آزمون فرضیات تحقیق از آزمون‌هایی نظیر آزمون‌های میانگین (F، T- test) و آزمون همبستگی پیرسون استفاده گردید. جهت بررسی مهم‌ترین عوامل مؤثر در بروز تحرک جمعیتی روستا-شهری، متغیرهای تحقیق در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و محیطی در ۱۳ زیر شاخص و ۴۶ گویه استخراج شدند که در قالب پرسشنامه و بر مبنای مقیاس نمره دهی پنج‌درجه‌ای طیف لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) تنظیم و درجه‌بندی شده‌اند.

محدوده مورد مطالعه

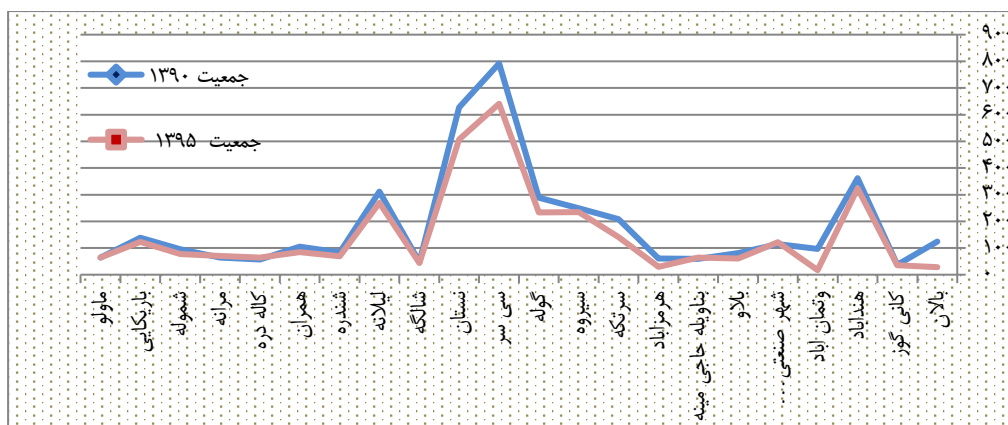
این پژوهش در سطح شهرستان سردشت یکی از توابع استان آذربایجان غربی انجام شده است. این شهرستان دارای دو بخش با نام‌های بخش مرکزی و بخش وزینه و سه نقطه شهری شامل؛ سردشت، ربط و میرآباد بوده که در بخش وزینه دارای دو دهستان ملکاری و گورک نعلین، در بخش مرکزی دارای چهار دهستان از جمله؛ آلان، باسک کولسه، بریاجی و گورک سردشت است. دهستان گورک سردشت دارای ۳۱ روستا است و نزدیک به شهر ربط واقع شده است. شهر ربط در ۱۵ کیلومتری شهرستان سردشت قرار دارد. گورک از کلمه «گه وره» به معنی بزرگ تعبیر می‌شود که جمع آن «گه وره‌کان» یعنی بزرگان بوده و با گذشت زمان و بنا به خلاصه کردن بعضی کلمات در محاوره به واژه «گه ورک» تبدیل شده است که در زبان فارسی گورک خوانده می‌شود. عشایر گورک ایران در حال حاضر در نواحی ارومیه، سلماس، سردشت، سقز، مهاباد و بوکان سکونت دارند (Mamandi, 2016: 16). روستاهای دهستان گورک شامل؛ شندره، مرانه، بالان، شموله، هندآباد، شالگه، کنه ورچه، باریکایی، قامیشه، وتمان آباد، لیلانه، گرگ آباد، کانی گویز، گوله، کاله دره، ماولو، هرمزآباد، کوتان، بروه، همران، سی سر، سویره، بلاو، بناویله حاجی مینه، مئوان، نستان، سرتکه، دول شریخه، قلعه سموره و شهرک صنعتی سردشت است (Statistical Center of Iran, 2016).

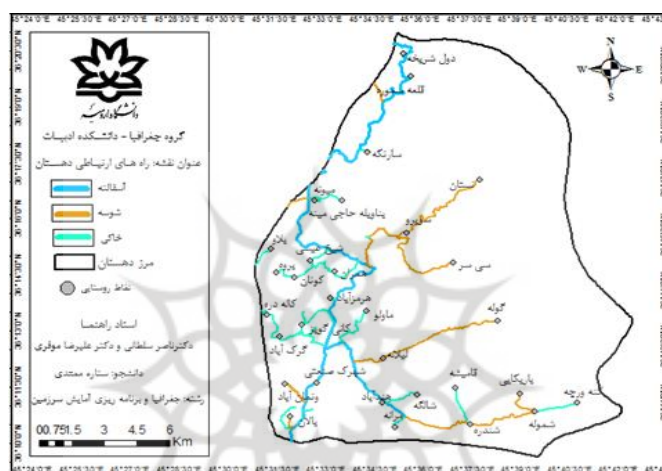
شکل ۱- نقشه موقعیت جغرافیایی دهستان گورک در کشور و استان و شهرستان

(ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۴)

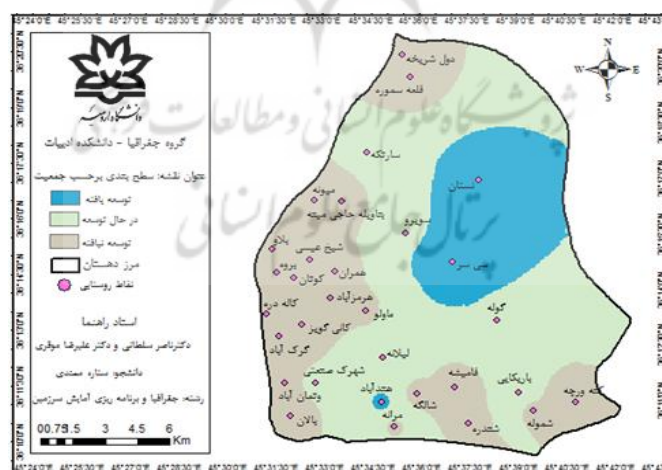
این دهستان طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن طی یک دوره پنج‌ساله کاهش جمعیت داشته است.

شکل ۲. نمودار تغییرات جمعیتی روستاهای دهستان گورک طی دوره پنج ساله
(ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۴)

شکل ۳- نقشه راه‌های ارتباطی روستاهای دهستان گورک

شکل ۴- نقشه پراکنش نقاط روستایی بر اساس سطح توسعه‌یافتگی جمعیت

همان‌طور که در شکل‌های ۳ و ۴ نشان داده شده است، دهستان گورک به دلیل نداشتن شریان‌های اصلی و متصل به شبکه اصلی شهرستان جزو دهستان‌های توسعه‌نیافته بشمار می‌رود. اکثر روستاهای این دهستان از نظر نوع جاده ارتباطی در وضعیت نامطلوبی قرار دارند و تنها چهار روستای هندآباد، دول شریخه، شهرک صنعتی و قلعه سموره از جاده آسفالت برخوردارند. سایر روستاها برای دسترسی به خدمات شهری در وضعیت نامناسب قرار گرفته‌اند. برای بررسی سطح‌بندی سکونتگاه‌های روستایی در دهستان گورک شاخص جمعیت در نظر گرفته شده است و بر اساس میزان جمعیت، روستاها در سه سطح، یعنی حدود ۳ روستای توسعه‌یافته برابر (۱۰٪) در سطح اول، حدود ۶ روستا در حال توسعه برابر (۱۹٪) در سطح دوم و ۲۲ روستای توسعه‌نیافته برابر (۷۱٪) در سطح سوم طبقه‌بندی شده‌اند.

بحث و ارائه یافته‌ها

با توجه به یافته‌های توصیفی این پژوهش، ۴۱٪ افراد در گروه سنی ۳۵-۲۶ سال قرار دارند، از نظر تحصیلات، بین ابتدایی و پایین‌تر و لیسانس و بالاتر هستند. ۳۴٪ به شغل کشاورزی و ۲۳٪ دامدار و کشاورز هستند و حدود ۹٪ نیز شغل آزاد دارند. از نظر جنسیت ۸۷٪ مرد و از نظر وضعیت تأهل حدود ۷۶٪ مجرد بوده‌اند. جهت آزمون فرضیات در ابتدا آزمون نرمال بودن متغیرها انجام شده است.

جدول ۱- آزمون نرمال بودن مؤلفه‌های ابعاد اجتماعی، اقتصادی و محیطی

Shapiro-Wilk			مؤلفه	ابعاد
سطح معناداری	درجه آزادی	آماره		
۰.۷۶۰	۳۴۵	۰.۹۹۷	بهداشت و درمان	اجتماعی
۰.۷۵۱	۳۴۵	۰.۹۹۷	آموزش	
۰.۸۷۱	۳۴۵	۰.۹۹۷	انسجام و تعامل اجتماعی	
۰.۳۲۰	۳۴۵	۰.۹۹۵	فرهنگی و ورزشی	
۰.۴۵۵	۳۴۵	۰.۹۹۶	بعد اجتماعی	
۰.۸۸۰	۳۴۵	۰.۹۹۷	درآمد	اقتصادی
۰.۲۴۵	۳۴۵	۰.۹۹۴	اشتغال و نیروی کار	
۰.۹۰۱	۳۴۵	۰.۹۹۸	سرمایه‌گذاری	
۰.۳۴۰	۳۴۵	۰.۹۹۵	تسهیلات دولتی	
۰.۸۵۱	۳۴۵	۰.۹۹۷	بعد اقتصادی	
۰.۴۳۱	۳۴۵	۰.۹۹۶	آب‌و‌خاک	محیطی
۰.۸۸۰	۳۴۵	۰.۹۹۷	کیفیت و محیط مسکونی	
۰.۷۴۰	۳۴۵	۰.۹۹۷	کاربری اراضی	
۰.۳۷۴	۳۴۵	۰.۹۹۵	منابع طبیعی	
۰.۷۶۲	۳۴۵	۰.۹۹۷	اقلیم	
۰.۱۰۶	۳۴۵	۰.۹۹۳	بعد محیطی	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

جهت انجام آزمون فرضیه اول از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است و متغیرهای مورد استفاده از ابعاد اجتماعی و اقتصادی انتخاب شده‌اند.

جدول ۲- همبستگی بین متغیرهای ابعاد اجتماعی و اقتصادی

مؤلفه‌های بعد اقتصادی								ضریب همبستگی	سطح معناداری
درآمد	اشتغال و نیروی کار	سرمایه‌گذاری	تسهیلات دولتی	بهداشت و درمان	آموزش	انسجام و تعامل اجتماعی	ورزشی فرهنگی		
۱	۰.۵۶۷**	۰.۳۷۳**	۰.۳۸۵**	۰.۲۸۴**	۰.۳۴۶**	۰.۳۴۰**	۰.۲۶۴**	۰.۲۶۴**	۰.۲۶۴**
۰.۵۶۷**	۱	۰.۵۷۳**	۰.۶۱۳**	۰.۲۷۰**	۰.۳۴۹**	۰.۳۲۲**	۰.۳۵۰**	۰.۳۵۰**	۰.۳۵۰**
۰.۵۷۳**	۰.۵۷۳**	۱	۰.۵۶۴**	۰.۲۱۶**	۰.۲۷۹**	۰.۲۱۰**	۰.۲۶۶**	۰.۲۶۶**	۰.۲۶۶**
۰.۶۱۳**	۰.۶۱۳**	۰.۶۱۳**	۱	۰.۴۰۱**	۰.۳۱۸**	۰.۲۷۱**	۰.۳۰۲**	۰.۳۰۲**	۰.۳۰۲**
۰.۲۷۰**	۰.۲۷۰**	۰.۲۷۰**	۰.۲۷۰**	۱	۰.۲۷۹**	۰.۲۱۰**	۰.۲۶۶**	۰.۲۶۶**	۰.۲۶۶**
۰.۳۴۹**	۰.۳۴۹**	۰.۳۴۹**	۰.۳۴۹**	۰.۳۴۹**	۱	۰.۲۱۰**	۰.۲۶۶**	۰.۲۶۶**	۰.۲۶۶**
۰.۳۲۲**	۰.۳۲۲**	۰.۳۲۲**	۰.۳۲۲**	۰.۳۲۲**	۰.۳۲۲**	۱	۰.۲۱۰**	۰.۲۱۰**	۰.۲۱۰**
۰.۳۵۰**	۰.۳۵۰**	۰.۳۵۰**	۰.۳۵۰**	۰.۳۵۰**	۰.۳۵۰**	۰.۳۵۰**	۱	۰.۲۱۰**	۰.۲۱۰**

مؤلفه‌های بعد اقتصادی	درآمد	اشتغال و نیروی کار	سرمایه‌گذاری	تسهیلات دولتی	بهداشت و درمان	آموزش	انسجام و تعامل اجتماعی	ورزشی فرهنگی
انسجام و تعامل اجتماعی	۰.۳۴۰**	۰.۳۲۲**	۰.۲۱۰**	۰.۲۷۱**	۰.۴۱۵**	۰.۵۹۴**	۱	۰.۵۹۵**
	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰		۰.۰۰۰
	۳۴۵	۳۴۵	۳۴۵	۳۴۵	۳۴۵	۳۴۵		۳۴۵
ورزشی فرهنگی	۰.۲۶۴**	۰.۳۵۰**	۰.۲۶۶**	۰.۳۰۲**	۰.۳۶۴**	۰.۵۰۷**	۱	۰.۵۹۵**
	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰		۰.۰۰۰
	۳۴۵	۳۴۵	۳۴۵	۳۴۵	۳۴۵	۳۴۵		۳۴۵

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

برای بررسی آزمون فرضیه اول، متغیرهای بعد اقتصادی شامل درآمد، اشتغال و نیروی کار، سرمایه‌گذاری، تسهیلات دولتی و متغیرهای بعد اجتماعی شامل بهداشت و درمان، آموزش، انسجام و تعامل اجتماعی و فرهنگی - ورزشی به صورت ماتریس چند متغیره مورد آزمون قرار گرفته‌اند. ضریب همبستگی بین متغیرها دارای علامت (**) است، به این معنی که همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنادار شده است. سطح معناداری در تمام متغیرها (۰/۰۰۰) محاسبه شده است که نشان از تأثیر مثبت این متغیرها روی روند مهاجرت روستا-شهری در دهستان گورک دارد؛ بنابراین می‌توان گفت که بین متغیرهای اجتماعی و اقتصادی در دهستان مورد مطالعه با سطح اطمینان ۹۹٪ رابطه معنادار برقرار است. در نتیجه، فرضیه اول تأیید می‌شود.

در ادامه جهت انجام فرضیه دوم، فرض اصلی به پنج فرض فرعی تقسیم شده است، آزمون‌های بکار رفته در این فرضیه آزمون تحلیل واریانس و آزمون t دو نمونه مستقل استفاده شده است؛

فرض فرعی اول و دوم: بین جنسیت و وضعیت تأهل افراد و متغیرهای بهداشت و درمان، آموزش، انسجام و تعامل اجتماعی و فرهنگی - ورزشی در روند مهاجرت روستا-شهری دهستان گورک رابطه وجود دارد؛

جدول ۳- آزمون میانگین بین متغیرهای بعد اجتماعی، جنسیت و وضعیت تأهل افراد دهستان گورک

متغیرهای بعد اجتماعی بر حسب جنسیت									
t-test for Equality of Means						Levene's Test for Equality of Variances		متغیرهای اجتماعی	
95% Confidence Interval of the Difference		Std. Error Difference	Mean Difference	Sig. (2-tailed)	Df	T	Sig	f	
Upper	Lower								
-۰.۱۰۴۴۵	-۰.۶۳۲۱۴	۰.۱۳۱۶۰	-۰.۳۶۳۲۹	۰.۰۰۶	۳۴۳	-۲.۷۶۱	۰.۸۸۲	۰.۰۲۲	بهداشت و درمان
-۰.۰۰۹۰۹۱	-۰.۶۳۵۶۸	۰.۱۳۶۰۹	-۰.۳۶۳۲۹	۰.۰۱۰	۵۸.۳۵۱	-۲.۶۶۹			
-۰.۱۲۳۳۱	-۰.۶۹۰۳۷	۰.۱۴۴۴۱	-۰.۴۰۶۳۴	۰.۰۰۵	۳۴۳	-۲.۸۱۴	۰.۰۴۰۳	۰.۷۰۱	آموزش
-۰.۱۳۱۴۶	-۰.۶۸۱۲۲	۰.۱۳۷۵۱	-۰.۴۰۶۳۴	۰.۰۰۴	۶۱.۹۲۱	-۲.۹۵۵			
-۰.۰۱۱۲۰	-۰.۵۵۸۵۴	۰.۱۳۹۱۴	-۰.۲۸۴۸۷	۰.۰۴۱	۳۴۳	-۲.۰۴۷	۰.۰۹۵	۲.۷۹۸	انسجام و تعامل اجتماعی
-۰.۰۵۴۶۱	-۰.۵۱۵۱۳	۰.۱۱۵۴۶	-۰.۲۸۴۸۷	۰.۰۱۶	۷۰.۳۸۴	-۲.۴۶۷			
-۰.۰۶۱۷۶	-۰.۷۳۰۷۰	۰.۱۷۰۰۵	-۰.۳۹۶۲۳	۰.۰۲۰	۳۴۳	-۲.۳۳۰	۰.۱۰۴	۲.۶۶۰	فرهنگی - ورزشی
-۰.۰۹۸۸۶	-۰.۶۹۳۶۰	۰.۱۴۸۹۷	-۰.۳۹۶۲۳	۰.۰۱۰	۶۶.۵۹۰	-۲.۶۶۰			
-۰.۰۲۷۹۰	-۰.۴۹۷۴۶	۰.۰۶۸۵۲	-۰.۳۶۲۶۸	۰.۰۰۰	۳۴۳	-۵.۲۹۳	۰.۸۸۰	۰.۰۲۳	بعد اجتماعی
-۰.۰۲۵۳۶	-۰.۵۰۰۰۱	۰.۰۶۸۶۴	-۰.۳۶۲۶۸	۰.۰۰۰	۵۹.۶۲۴	-۵.۲۸۴			

ادامه جدول ۳- آزمون میانگین بین متغیرهای بعد اجتماعی، جنسیت و وضعیت تأهل افراد دهستان گورک

متغیرهای بعد اجتماعی بر حسب وضعیت تأهل									
t-test for Equality of Means						Levene's Test for Equality of Variances		متغیرهای اجتماعی	
95% Confidence Interval of the Difference		Std. Error Difference	Mean Difference	Sig. (2-tailed)	Df	T	Sig	f	
Upper	Lower								
۰.۵۱۸۲۱	۰.۱۰۵۵۰	۰.۱۰۴۹۱	۰.۳۱۱۸۶	۰.۰۰۳	۳۴۳	۲.۹۷۲	۰.۳۳۰	۰.۹۵۰	بهداشت و درمان
۰.۵۱۰۰۱	۰.۱۱۳۷۱	۰.۱۰۰۲۶	۰.۳۱۱۸۶	۰.۰۰۳	۱۴۵.۹۶۵	۳.۱۱۰			

متغیرهای بعد اجتماعی بر حسب وضعیت تأهل									
t-test for Equality of Means						Levene's Test for Equality of Variances		متغیرهای اجتماعی	
95% Confidence Interval of the Difference		Std. Error Difference	Mean Difference	Sig. (2-tailed)	Df	T	Sig	f	
Upper	Lower								
۰.۵۷۵۶۲	۰.۱۲۲۷۹	۰.۱۱۵۱۱	۰.۳۴۹۲۱	۰.۰۰۳	۳۴۳	۳.۰۳۴	۰.۲۲۱	۱.۵۰۶	آموزش
۰.۵۶۲۷۳	۰.۱۳۵۶۸	۰.۱۰۸۰۷	۰.۳۴۹۲۱	۰.۰۰۲	۱۵۰.۶۸۴	۳.۲۳۱			Equal variances assumed
۰.۴۴۴۱۸	۰.۰۰۷۰۴	۰.۱۱۱۱۳	۰.۲۲۵۶۱	۰.۰۴۳	۳۴۳	۲.۰۳۰	۰.۳۸۲	۰.۷۶۶	انسجام و تعامل اجتماعی
۰.۴۳۸۶۲	۰.۰۱۲۶۰	۰.۱۰۷۷۶	۰.۲۲۵۶۱	۰.۰۳۸	۱۴۲.۳۳۷	۲.۰۹۴			Equal variances not assumed
۰.۰۶۶۰۷	۰.۵۹۹۸۴	۰.۱۳۵۶۹	-۰.۳۳۲۹۶	۰.۰۱۵	۳۴۳	-۲.۴۵۴	۰.۸۳۰	۰.۰۴۶	فرهنگی- ورزشی
۰.۰۶۶۵۷	۰.۵۹۹۳۴	۰.۱۳۴۷۱	-۰.۳۳۲۹۶	۰.۰۱۵	۱۳۶.۸۸۸	-۲.۴۷۲			Equal variances not assumed
۰.۲۴۹۴۰	۰.۰۲۷۴۵	۰.۰۵۶۴۲	۰.۱۳۸۴۳	۰.۰۱۵	۳۴۳	۲.۴۵۳	۰.۵۰۹	۰.۴۳۷	بعد اجتماعی
									Equal variances assumed

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

مطابق یافته‌های جدول (۳) در متغیر بهداشت و درمان $t = -2/76$ و $\text{sig} = 0/006$ ، متغیر آموزش $t = -2/81$ و $\text{sig} = 0/005$ ، متغیر انسجام و تعامل اجتماعی $t = -2/04$ و $\text{sig} = 0/041$ ، متغیر فرهنگی- ورزشی $t = -2/33$ و $\text{sig} = 0/020$ و کل شاخص اجتماعی $t = -5/29$ و $\text{sig} = 0/000$ ، گویای آن است که بین میانگین متغیرهای اجتماعی و متغیر جنسیت، در سطح خطای کمتر از $0/05$ و سطح اطمینان 95% تفاوت معناداری وجود دارد، در نتیجه فرض صفر رد و فرض مقابل تأیید می‌گردد. همچنین با توجه به داده‌های این جدول، حاصل آزمون T مستقل بین متغیرهای بعد اجتماعی و وضعیت تأهل افراد دهستان گورک، مقدار T در متغیر بهداشت و درمان برابر با $(2/97)$ در سطح معناداری $(0/003)$ ، مقدار T در متغیر آموزش برابر با $(3/03)$ در سطح معناداری $(0/003)$ ، مقدار T در متغیر انسجام و تعامل اجتماعی برابر با $(0/03)$ در سطح معناداری $(0/043)$ ، مقدار T در متغیر فرهنگی- ورزشی برابر با $(2/45)$ در سطح معناداری $(0/015)$ و مقدار T در شاخص اجتماعی برابر با $(2/45)$ در سطح معناداری $(0/015)$ به دست آمده است. با توجه به اینکه سطح معناداری در تمام متغیرها کمتر از $0/05$ به دست آمده است ($P \leq 0/05$) بنابراین می‌توان گفت: بین وضعیت تأهل افراد و متغیرهای اجتماعی دهستان گورک در سطح اطمینان 95% رابطه معناداری وجود دارد، بنابراین فرض صفر رد و فرض مقابل تأیید می‌گردد. فرض فرعی سوم و چهارم و پنجم بین میزان تحصیلات، سن، وضعیت شغلی افراد و متغیرهای بعد اجتماعی در روند مهاجرت روستا- شهری دهستان گورک رابطه وجود دارد؛

جدول ۴- سطح معناداری بین متغیرهای بعد اجتماعی و تحصیلات افراد دهستان گورک

متغیر شغل					متغیر سن					متغیر تحصیلات					متغیرهای اجتماعی	
Sig	F	Mean Square	df	Sum of Squares	Sig	F	Mean Square	df	Sum of Squares	Sig	F	Mean Square	df	Sum of Squares		
۰.۰۱۴	۲.۹۰	۱.۹۸	۵	۹.۹۳	۰.۰۰۹	۳.۴۲	۲.۳۴	۴	۹.۳۷	۰.۰۲۵	۲.۸۱	۱.۹۴	۴	۷.۷۶	Between Groups	بهداشتی
-	-	۰.۶۸	۳۳۹	۲۳۲.۱۴	-	-	۰.۶۸	۳۴۰	۲۳۲.۷۱	-	-	۰.۶۸	۳۴۰	۲۳۴.۳۱	Within Groups	
-	-	-	۳۴۴	۲۴۲.۰۸	-	-	-	۳۴۴	۲۴۲.۰۸	-	-	-	۳۴۴	۲۴۲.۰۸	Total	
۰.۰۲۵	۲.۶۱	۲.۱۶	۵	۱۰.۸۱	۰.۰۰۸	۳.۵۱	۲.۸۹	۴	۱۱.۵۶	۰.۰۰۲	۴.۳۰	۳.۵۱	۴	۱۴.۰۵	Between Groups	آموزش
-	-	۰.۸۲	۳۳۹	۲۸۰.۹۱	-	-	۰.۸۲	۳۴۰	۲۸۰.۱۶	-	-	۰.۸۱	۳۴۰	۲۷۷.۶۷	Within Groups	
-	-	-	۳۴۴	۲۹۱.۷۳	-	-	-	۳۴۴	۲۹۱.۷۳	-	-	-	۳۴۴	۲۹۱.۷۳	Total	
۰.۰۰۰	۵۰.۷	۳.۷۳	۵	۱۸.۶۵	۰.۰۳۲	۲.۶۷	۲.۰۴	۴	۸.۱۸	۰.۰۰۲	۴.۳۰	۳.۲۲	۴	۱۲.۹۱	Between Groups	انسجام و تعامل اجتماعی
-	-	۰.۷۳	۳۳۹	۲۴۹.۲۹	-	-	۰.۷۶	۳۴۰	۲۵۹.۷۷	-	-	۰.۷۵	۳۴۰	۲۵۵.۰۳	Within Groups	
-	-	-	۳۴۴	۲۶۷.۹۵	-	-	-	۳۴۴	۲۶۷.۹۵	-	-	-	۳۴۴	۲۶۷.۹۵	Total	
۰.۰۰۶	۳.۳۶	۳.۷۹	۵	۱۸.۹۷	۰.۰۰۸	۳.۴۷	۳.۹۴	۴	۱۵.۷۶	۰.۰۰۵	۳.۸۱	۴.۳۱	۴	۱۷.۲۶	Between Groups	فرهنگی ورزشی
-	-	۱.۱۲	۳۳۹	۳۸۲.۷۰	-	-	۱.۱۳	۳۴۰	۳۸۵.۹۱	-	-	۱.۱۳	۳۴۰	۳۸۴.۴۱	Within Groups	
-	-	-	۳۴۴	۴۰۱.۶۷	-	-	-	۳۴۴	۴۰۱.۶۷	-	-	-	۳۴۴	۴۰۱.۶۷	Total	

۰.۴۴	۲.۲۰	۰.۴۵	۵	۲.۲۸	۰.۰۰۷	۳.۶۱	۰.۷۰	۴	۲.۸۳	۰.۰۰۱	۴.۵۰	۰.۸۷	۴	۳.۴۹	Between Groups	بعد اجتماعی
-	-	۰.۱۹	۳۳۹	۶۷.۱۶	-	-	۰.۱۹	۳۴۰	۶۶.۶۱	-	-	۰.۱۹	۳۴۰	۶۵.۹۵	Within Groups	
-	-	-	۳۴۴	۶۹.۴۵	-	-	-	۳۴۴	۶۹.۴۵	-	-	-	۳۴۴	۶۹.۴۵	Total	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

بر اساس تحلیل داده‌ها و اطلاعات موجود در جدول شماره (۴)، برای بررسی میانگین بین تحصیلات و متغیرهای بعد اجتماعی از آزمون تحلیل واریانس استفاده شد. از آنجاکه مقدار سطح معنی‌داری آزمون از مقدار $0/05$ کمتر است و $(P \leq 0/05)$ محاسبه شده است؛ بنابراین می‌توان گفت بین تحصیلات افراد و متغیرهای بعد اجتماعی در سطح 95 درصد رابطه معناداری وجود دارد و میانگین تحصیلات با توجه به نوع متغیرها متفاوت است. در ادامه برای فرض فرعی چهارم نیز، نتایج حاصل از تحلیل واریانس نشان داد که بین متغیرهای بعد اجتماعی و متغیر سن افراد، تفاوت معناداری وجود دارد و مقدار $sig = 0/05$ و $(P \leq 0/05)$ به دست آمده است، بنابراین می‌توان گفت که بین سن افراد و متغیرهای اجتماعی در سطح اطمینان 95% رابطه معنی‌داری وجود دارد. در فرض فرعی پنجم نیز که متغیرهای بعد اجتماعی و متغیر وضعیت شغلی افراد مورد آزمون قرار گرفته است نشان داد که مقدار F در متغیر بهداشت و درمان برابر با $(2/90)$ در سطح معناداری $(0/014)$ ، در متغیر آموزش مقدار F برابر با $(2/61)$ در سطح اطمینان $(0/025)$ ، در متغیر انسجام و تعامل اجتماعی مقدار F برابر با $(5/07)$ در سطح اطمینان $(0/000)$ ، در متغیر فرهنگی- ورزشی مقدار F برابر با $(3/36)$ در سطح اطمینان $(0/006)$ و در شاخص اجتماعی مقدار F برابر با $(2/30)$ در سطح اطمینان $(0/044)$ به دست آمده است. از آنجاکه مقدار سطح معنی‌داری آزمون F در تمام متغیرهای بعد اجتماعی کمتر از $0/05$ محاسبه شده است و $(P \leq 0/05)$ است، بنابراین می‌توان گفت که بین شغل افراد و متغیرهای اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد؛ بنابراین فرض صفر در فرض فرعی سوم، چهارم و پنجم رد و فرض مقابل تأیید می‌گردد.

در ادامه تحقیق به منظور ارزیابی فرضیه سوم، به دو فرض فرعی تقسیم شده است؛

فرض فرعی اول: به نظر می‌رسد بین جنسیت افراد و متغیرهای بعد محیطی رابطه معناداری وجود دارد. در این فرض از آزمون آماری t مستقل برای ارتباط بین ساختار جنسیت جمعیت و متغیرهای بعد محیطی استفاده شده است.

جدول ۵- سطح معنی‌داری بین متغیرهای بعد محیطی و جنسیت افراد

t-test for Equality of Means							Levene's Test for Equality of Variances		متغیرهای اجتماعی	
95% Confidence Interval of the Difference		Std. Error Difference	Mean Difference	Sig. (2-tailed)	Df	T	Sig	f		
Upper	Lower									
۰.۲۹۵۹۹	-۰.۱۵۱۷۳	۰.۱۱۳۸۱	۰.۰۷۲۱۳	۰.۵۲۷	۳۴۳	۰.۶۳۴	۰.۶۲۲	۰.۲۴۳	Equal variances assumed	آب و خاک
۰.۲۸۸۷۹	-۰.۱۴۴۵۳	۰.۱۰۸۳۸	۰.۰۷۲۱۳	۰.۵۰۸	۶۱.۹۱۶	۰.۶۶۶			Equal variances not assumed	
۰.۰۳۵۲۰	-۰.۵۰۹۵۵	۰.۱۳۸۴۸	-۰.۲۳۷۱۷	۰.۰۸۸	۳۴۳	-۱.۷۱۳	۰.۹۵۰	۰.۰۰۴	Equal variances assumed	کیفیت محیط مسکونی
۰.۰۴۰۷۹	-۰.۵۱۵۱۴	۰.۱۳۸۹۴	-۰.۲۳۷۱۷	۰.۰۹۳	۵۹.۵۵۹	-۱.۷۰۷			Equal variances not assumed	
-۰.۰۰۱۷۴	-۰.۵۷۸۸۴	۰.۱۴۶۷۰	-۰.۲۹۰۲۹	۰.۰۴۹	۳۴۳	-۱.۹۷۹	۰.۹۰۹	۰.۰۱۳	Equal variances assumed	کاربری اراضی
-۰.۰۰۷۷۴	-۰.۵۷۲۸۴	۰.۱۴۱۳۲	-۰.۲۹۰۲۹	۰.۰۴۴	۶۱.۳۶۵	-۲.۰۵۴			Equal variances not assumed	
۰.۲۴۸۰۹	-۰.۴۸۵۱۰	۰.۱۸۶۳۸	-۰.۱۱۸۵۰	۰.۵۲۵	۳۴۳	-۰.۶۳۶	۰.۴۵۷	۰.۵۵۴	Equal variances assumed	منابع طبیعی
۰.۲۶۱۸۸	-۰.۴۹۸۸۹	۰.۱۹۰۰۹	-۰.۱۱۸۵۰	۰.۵۳۵	۵۸.۸۹۲	-۰.۶۳۶			Equal variances not assumed	
۰.۰۵۲۲۰	-۰.۶۴۶۳۹	۰.۱۷۷۵۹	-۰.۲۹۷۱۰	۰.۰۹۵	۳۴۳	-۱.۶۷۳	۰.۵۸۶	۰.۲۹۸	Equal variances assumed	اقلیم
۰.۰۴۰۷۵	-۰.۶۳۴۹۴	۰.۱۶۹۰۱	-۰.۲۹۷۱۰	۰.۰۸۴	۶۱.۹۵۰	-۱.۷۵۸			Equal variances not assumed	
-۰.۰۳۲۹۵	-۰.۳۱۵۴۳	۰.۰۷۱۸۱	-۰.۱۷۴۱۹	۰.۰۱۶	۳۴۳	-۲.۴۲۶	۰.۵۵۷	۰.۳۴۶	Equal variances assumed	بعد محیطی
-۰.۰۴۳۰۸	-۰.۳۰۵۲۹	۰.۰۶۵۶۳	-۰.۱۷۴۱۹	۰.۰۱۰	۶۴.۰۶۲	-۲.۶۵۴			Equal variances not assumed	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

با توجه به مندرجات جدول شماره (۵) ملاحظه می‌شود، سطح معناداری فقط در کاربری اراضی و بعد محیطی کمتر از ۰/۰۵ به دست آمده است. در نتیجه رابطه معناداری بین کاربری اراضی و جنسیت افراد وجود دارد. در سایر متغیرها سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ به دست آمده است و چون مقدار $P \geq 0/05$ و سطح معناداری در اکثریت متغیرها بیشتر از ۰/۰۵ شده است نشان می‌دهد رابطه معناداری بین ساختار جمعیتی (جنسیت افراد) و بعد محیطی وجود ندارد، بنابراین عامل محیطی به تنهایی نمی‌تواند در ساختار جمعیتی تأثیرگذار باشد؛ بنابراین فرض صفر تأیید و فرض مقابل رد می‌شود.

فرض فرعی دوم: در این فرض از آزمون آماری تحلیل واریانس برای ارتباط بین سن افراد و متغیرهای بعد محیطی بهره گرفته شده است.

جدول ۶- سطح معنی‌داری بین متغیرهای بعد محیطی و سن افراد

Sig	F	Sum of Squares	df	Sum of Squares	متغیرهای محیطی
۰.۶۸۷	۰.۵۶۷	۰.۲۹۴	۴	۱.۱۷۶	Between Groups
-	-	۰.۵۱۸	۳۴۰	۱۷۶.۱۵۵	Within Groups
-	-	-	۳۴۴	۱۷۷.۳۳۰	Total
۰.۶۴۱	۰.۶۳۰	۰.۴۸۷	۴	۱.۹۴۷	Between Groups
-	-	۰.۷۷۲	۳۴۰	۲۶۲.۵۲۴	Within Groups
-	-	-	۳۴۴	۲۶۴.۴۷۱	Total
۰.۵۳۴	۰.۷۸۷	۰.۶۸۳	۴	۲.۷۳۱	Between Groups
-	-	۰.۸۶۷	۳۴۰	۲۹۴.۹۲۳	Within Groups
-	-	-	۳۴۴	۲۹۷.۶۵۵	Total
۰.۰۳۶	۲۶۰.۸	۳.۵۳۹	۴	۱۴.۱۵۶	Between Groups
-	-	۱.۳۵۷	۳۴۰	۴۶۱.۴۳۲	Within Groups
-	-	-	۳۴۴	۴۷۵.۵۸۸	Total
۰.۶۵۲	۰.۶۱۵	۰.۷۸۰	۴	۳.۱۲۱	Between Groups
-	-	۱.۲۷۰	۳۴۰	۴۳۱.۶۵۱	Within Groups
-	-	-	۳۴۴	۴۳۴.۷۷۳	Total
۰.۹۰۶	۰.۲۵۶	۰.۰۵۴	۴	۰.۲۱۵	Between Groups
-	-	۰.۲۱۰	۳۴۰	۷۱.۵۰۴	Within Groups
-	-	-	۳۴۴	۷۱.۷۱۹	Total

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

بر اساس تحلیل داده‌ها و اطلاعات موجود در جدول شماره (۶) از آنجاکه سطح معناداری آزمون واریانس در تمام متغیرهای بعد محیطی به غیر از منابع طبیعی بیشتر از ۰/۰۵ به دست آمده است و $(P \geq 0/05)$ است؛ بنابراین می‌توان گفت که بین ساختار جمعیتی از نظر سن افراد و متغیرهای محیطی به لحاظ آماری در سطح اطمینان ۹۵٪ رابطه معناداری برقرار نیست، در نتیجه نمی‌توان گفت که ساختار جمعیتی حاصل از تحرک جمعیتی متأثر بعد محیطی است؛ بنابراین فرض صفر تأیید و فرض پژوهش رد می‌شود.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

روستاها به عنوان کوچک‌ترین واحدهای زیستی، همواره نقش مهمی را در فعالیتهای تولیدی بر عهده داشته‌اند. امروزه مهاجرت روستا-شهری به صورت معضلی گریبان گیر بسیاری از کشورهای در حال توسعه از جمله ایران شده است. انسان‌ها برای دسترسی به خدمات و امکانات بهتر و رسیدن به رفاه دست به مهاجرت می‌زنند. مهاجرت‌های روستا-شهری علاوه بر کاهش جمعیت در روستاها موجب برهم زدن ساختار جمعیت و نسبت جنسی نیز می‌شود. این پژوهش در دهستان گورک در بخش مرکزی شهرستان سردشت باهدف ارزیابی و تبیین تحرک جمعیتی روستا شهری به شهر ربط و نقش آن در شاخص‌های توسعه سکونتگاه‌های مبدأ (مطالعه موردی: دهستان گورک سردشت - شهر ربط) انجام شده است. دهستان گورک به لحاظ بیکاری و عدم بازده اقتصادی اراضی دیمی، کمبود امکانات آموزشی و رفاهی و تأسیسات زیربنایی جزء مناطق محروم محسوب می‌شود. شهر ربط به عنوان مرکزی برای مقصد مهاجران روستاهای دهستان گورک به

علت شرایط مناسب طبیعی، قیمت مناسب زمین نسبت به شهرهای هم‌جوار، دارا بودن امکانات حداقلی آموزشی و بهداشتی و همچنین مسافت کم با این روستاها زمینه‌ی مهاجرت را برای ساکنان دهستان گورک فراهم آورده است. مهم‌ترین پیامدهای مهاجرت که ممکن است بروز نماید عبارت‌اند از: افزایش بیکاری و روی آوردن به شغل‌های کاذب، مشکلات اخلاقی و بی‌بندوباری در جوانان، تخلیه روستاها و غیره خواهد بود.

در این پژوهش در مورد برخی از متغیرهای زمینه‌ای همچون ویژگی فردی و جمعیتی پاسخگویان برحسب سن، جنس، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات و شغل پاسخگویان و متغیرهای ابعاد اجتماعی، اقتصادی و محیطی نتایج قابل‌ملاحظه‌ای به دست آمد. نتایج مطالعات اسنادی و میدانی نشان می‌دهد که تعداد جمعیت روستاهای مورد مطالعه از روند نزولی برخوردار بوده و اکثر روستا در دوره ۹۵-۹۰ نرخ رشد ۱۸/۶۸- داشته‌اند و حتی خالی از سکنه شده‌اند. در جمع‌بندی از نتایج به‌دست‌آمده از یافته‌های توصیفی تحقیق، پاسخ‌گویان به پرسشنامه‌ی تحقیق حاضر از کل ۳۴۵ نفر ۸۷ درصد جنسیت مرد و ۱۳ درصد جنسیت زن، ۷۶ درصد مجرد و ۲۴ درصد متأهل بودند و از نظر سطح سواد بیشترین راهنمایی (۴۱٪) و از لحاظ سنی بیشترین رده سنی گروه ۳۵-۲۶ سال با ۴۱ درصد می‌باشند و حدود ۳۴ درصد پاسخ‌گویان کشاورز و ۹ درصد شغل آزاد داشتند. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل متغیرهای اجتماعی و اقتصادی و محیطی این واقعیت را بیان می‌کند که بین متغیرهای اجتماعی و اقتصادی همبستگی نسبتاً قوی وجود دارد. نتایج حاصل از فرضیه اول نشان می‌دهد که عامل اقتصادی در میزان تحرک جمعیتی روستا-شهری دهستان گورک نقش داشته و مهاجرت ساکنان در ارتباط با درآمد و اشتغال و سرمایه‌گذاری در بخش‌های اقتصادی رابطه‌ای مستقیم باهم دارند. همچنین در بررسی مطالعات متغیرهای بعد اجتماعی، نتایج و مشاهدات نشان می‌دهد که کمبود امکانات بهداشتی - درمانی، آموزشی، فرهنگی و ورزشی و غیره به‌عنوان عامل دوم در مهاجرت ساکنان این روستاها نقش داشته است. نتایج به‌دست‌آمده از ضریب همبستگی پیرسون بیانگر این است که بین تنزل شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی و تحرک جمعیتی روستا-شهری در دهستان گورک رابطه مثبت و معناداری برقرار است. نتایج این پژوهش با نتایج طاهرخوانی (۱۳۸۱) در شهر قزوین، عنابستانی (۱۳۹۰) در شهر سبزوار، چی و همکاران (۲۰۱۹) در کشور چین که در تحقیقات خود بیان کرده‌اند، عوامل اقتصادی و غیراقتصادی در مهاجرت‌های روستا-شهری از جمله درآمد بالاتر، فرصت‌های شغلی بهتر و غیره از محرک‌های اصلی برای مهاجرت روستاییان است همخوانی داشته و همسو است. نتایج مربوط به فرضیه دوم که با آزمون‌های میانگین T و F انجام گرفت نشان داد بین متغیرهای اجتماعی و ویژگی‌های جمعیتی در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه معنادار وجود دارد و می‌توان گفت روستاییان با توجه به شاخص‌های اجتماعی از جمله عوامل بهداشتی- درمانی، آموزش، انسجام و تعامل اجتماعی و فرهنگی- ورزشی هرکدام تأثیری متفاوت در تحرک جمعیتی روستا-شهری دهستان گورک داشته‌اند. نتایج حاصل از فرضیه دوم با نتایج پژوهش‌های علیرضائزاد و بنی‌هاشم (۱۳۹۱) در کشور ایران، خواجه‌نوری و سروش (۱۳۸۵) در مهاجرت خارج از کشور، بدناکوف و همکاران (۲۰۱۶) در کشور روسیه، علی بیگی و همکاران (۱۳۸۸) در استان کرمانشاه و مطیعی لنگرودی و همکاران (۱۳۹۰) در شهرستان آق‌قلا که در تحقیقات خود، متغیرهای جنسیت و توسعه روستایی، تحصیلات جوانان روستایی و سن افراد در گروه سنی ۲۸-۱۵ سال را از پدیده‌های مؤثر در تغییر ساختار جمعیتی و کاهش جمعیت روستایی مؤثر می‌دانستند همسو است. نتایج به‌دست‌آمده از عوامل محیطی نیز نشان داد که برای تغییر ساختار جمعیت به لحاظ سن و جنسیت رابطه معناداری وجود ندارد و عوامل محیطی به‌تنهایی نمی‌تواند ساختار جمعیت را در روستاهای مورد مطالعه تغییر دهد. نتایج به‌دست‌آمده از فرضیه سوم با نتایج پژوهش علیرضا نژاد و بنی‌هاشم (۱۳۹۱) و عنابستانی (۱۳۹۰) که بیان کردند بیشتر مهاجران در سنین فعالیت مهاجرت می‌کنند ناهم‌سو بوده و باهم همخوانی ندارند. نتیجه نهایی این پژوهش بیانگر این مطلب است که کمبود و یا فقدان امکانات در سکونتگاه‌های دهستان گورک از جمله نبود فرصت‌های شغلی در روستا و اختلاف درآمد بین شهر و روستا، عدم دسترسی به امکانات بهداشتی و درمانی، عدم دسترسی به امکانات آموزشی و نبود فرصت ادامه تحصیل برای خود و فرزندان، عدم وجود زیرساخت‌ها و غیره از عوامل اصلی بروز مهاجرت و تحرک جمعیتی روستا-شهری در این دهستان بوده است که در نهایت منجر به تخلیه روستاها شده است.

در این بخش با توجه به تجربیات به‌دست‌آمده در پژوهش، موارد زیر در قالب پیشنهادهای پژوهشی ارائه می‌گردد؛

- با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش و مشاهدات محلی ساکنان روستاهای دهستان گورک، پیشنهاد می‌شود شرایطی جهت رضایت مردم علی‌الخصوص رضایت جوانان روستایی از امکانات و خدمات روستا جهت جلوگیری از مهاجرت روستا-شهری و افزایش تعلق‌خاطر در بین ساکنان روستایی بیشتر شود.
- با توجه به خشک‌سالی‌های اخیر به نظر می‌رسد نبود آب کافی در زمینه کشاورزی، روستاییان لازم است در زمینه مدرنیزاسیون کشاورزی پیش بروند اما به دلیل اینکه کشاورزان، دانش کشاورزی مدرن را ندارند، در این راستا سازمان‌های مسئول می‌بایست

حمایت‌های لازم را از کشاورزان داشته و تسهیلاتی به آنان داده شود تا هم سرمایه‌گذاری در مناطق روستایی افزایش یابد و اشتغال رونق بیشتری پیدا کند.

- آسفالت راه‌ها و شبکه‌های ارتباطی نواحی روستایی و انجام خدمات زیربنایی جهت تجهیز روستاها به سیستم دفع فاضلاب و ارائه مراکز خدماتی و مراکز مالی مانند دستگاه‌های خودپرداز جهت دسترسی عموم و رضایتمندی ساکنان پیشنهاد می‌شود.
- همان‌طور که شغل و درآمد در میزان روند مهاجرت و تحرک جمعیتی روستا- شهری تأثیر بسزایی دارد، پیشنهاد می‌شود در محیط روستایی از شغل‌های نظیر قالیبافی و گلیم‌بافی حمایت شود تا زمینه‌های تنوع شغلی ایجاد گردد. همچنین می‌توان برای دامداران، از طریق احیای مراتع شرایط توسعه مناسب برای تأمین علوفه را فراهم آورد.
- با توجه به معنادار بودن رابطه بین عوامل اجتماعی و اقتصادی و تأثیر این عوامل در روند تحرک جمعیتی روستا- شهری، ارائه زیرساخت‌ها و خدمات لازم از جمله گاز و اینترنت و سایر امکانات آموزشی و بهداشتی- درمانی در روستاها پیشنهاد می‌شود تا ماندگاری روستاییان در روستا افزایش یابد.
- پیشنهاد می‌شود برای ترویج فرهنگ‌سازی و حفظ هویت روستایی و ایجاد اعتمادبه‌نفس روستاییان به ماندن و زندگی در روستا و اینکه زندگی در شهر یا روستا شخصیت افراد را نمی‌سازد، مسئولین و رسانه‌های جمعی جهت جلوگیری از تخلیه روستاها باید عهده‌دار این کار باشند.

References:

- Aaron, M., & Felix, A. I. (2020). Effect of Rural-Urban Migration on Rural Areas: A Case of North-East Zone, Nigeria. *Metropolitan Journal of Business & Economics*, 1(1), 157-164. <https://ojs.ibbuajournals.com.ng/index.php/lijad/article/view/321>
- Alibeigi, A., Papzan, A., & Darezereshki, M. (2009). Reasons for and Methods to Reduce Rural Youth's Tendency Towards Migration in Kermanshah Township. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 40(1), 39-49. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20084838.1388.40.1.5.2> [In Persian]
- Alirezanzad, S., & Banihashem, F.S. (2012). Gender and Development: A Look at Demographic Developments in Rural Areas of the Country. *Iranian Social Development Studies*, 4(2), 81-93. [In Persian]
- Anabastani, A. A., & Anabastani, Z. (2011). The process of income generation and its role in rural-urban migration to Sabzevar. *Urban Research and Planning*, 1(5), 133-146 <https://www.sid.ir/paper/220289/fa> [In Persian]
- Bednářiková, Z. Bavorova, M. & Ponkina, E. V. (2016). Migration motivation of agriculturally educated rural youth: the case of Russian Siberia. *Journal of rural studies*, 45, 99-111. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2016.03.006>
- Boekestijn, C. (1988). Intercultural migration and the development of personal identity: The dilemma between identity maintenance and cultural adaptation. *International journal of intercultural relations*, 12(2), 83-105. [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(88\)90042-9](https://doi.org/10.1016/0147-1767(88)90042-9)
- Ebrahimzadeh, I. (2001). Rural migrations and their causes and consequences (case study: Sistan and Baluchestan). *Geographical Research*, 16(1), 143-168 [In Persian]
- Esmaili, A.A., & Bigdali Rad, V. (2017). Study of factors affecting migration from rural to urban areas in Takestan County. Fourth National Conference on Architecture and Urban Planning: Sustainability and Resilience from Ideal to Resilience, Qazvin Islamic Azad University. [In Persian]
- Fakhrai, S., & Abdi, M. (2011). Investigating the factors affecting the migration of rural people to the city of Miandoab. *Sociological Studies*, 4(13), 33-46. https://journals.iau.ir/article_521093.html [In Persian]
- Gbakeji, J. O. & Rilwani, M. L. (2009). Residents' Socio-economic Characteristics and the Residential Mobility Process in an Urban Space: The Example of the Warri Metropolis, Delta State, Nigeria. *Journal of Human Ecology*, 27(1), 45-52. https://www.researchgate.net/profile/Momoh-Rilwani/publication/239869176_Residents'_Socioeconomic_Characteristics_and_the_Residential_Mobility_Process_in_an_Urban_Space_The_Example_of_the_Warri_Metropolis_Delta_State_Nigeria/links/541fd1820cf241a65a1ac218/Residents-Socioeconomic-Characteristics-and-the-Residential-Mobility-Process-in-an-Urban-Space-The-Example-of-the-Warri-Metropolis-Delta-State-Nigeria.pdf
- Ghasemi-Ardahaei, A., Rostami, N., & Shiri, M. (2016). Factors affecting the tendency of rural youth to migrate to the city of Ahar County. *Geographical Space*, 16(53), 173-192. <http://geographical-space.iau-ahar.ac.ir/article-1-2354-en.html> [In Persian]
- Ghaseminezhad, A., vesali, S. S. and alizadeh, B. (2014). The Attitude of Government-Based Development among Villagers and its Effects in Forming the Migration of Villagers to Cities (Case Study: of Cheshm-e Ali Akbar Village in Range of Selseleh City). *Quarterly Journal of Social Development (Previously Human Development)*, 8(3), 145-172. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25383205.1393.8.3.7.7>
- Ghasemi-Siani, M. (2009). The consequences of rural-urban migration of the young rural generation. *Youth, Culture and Society Research*, 2, 145-165. [In Persian]

- Hesamian, F., Etemad, G., & Haeri, M.R. (2009). Urbanization in Iran. Tehran, Agah Publications. Seventh edition. **[In Persian]**
- Jamshidi, M.K., Mohammadi Yeganeh, B., & Hosseinzadeh, A. (2018). An analysis of the factors affecting development and its role in rural migration (case study: Zanjan Province). *Regional Planning*, 8(32), 11-22. **[In Persian]**
- Khajeh Noori, B., & Soroosh, M. (2006). The factors affecting the attitude of youth toward immigration Case study: Youth of Shiraz. *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, 3(1), -. <https://doi.org/10.22067/jss.v0i0.6263> **[In Persian]**
- Khazaei, A. (1998). A study of rural employment developments and ways to expand it. *Economic and Political Information*, 132, 178-185. **[In Persian]**
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57. <https://doi.org/10.2307/2060063>
- Mallick, B. & Vogt, J. (2014). Population displacement after cyclone and its consequences: Empirical evidence from coastal Bangladesh. *Natural hazards*, 73(2), 191-212. <https://doi.org/10.1007/s11069-013-0803-y>
- Mamandi, S. (2016). *Gorak Tribe (History and Expansion of Gorak Tribe in Iranian History)*. Tehran, Hiva Publications. **[In Persian]**
- Marta, J., Fauzi, A., Juanda, B., & Rustiadi, E. (2020). Understanding migration motives and its impact on household welfare: evidence from rural-urban migration in Indonesia. *Regional Studies, Regional Science*, 7(1), 118-132. <https://doi.org/10.1080/21681376.2020.1746194>
- Mostofi al-Mamalaki, R. (1997). An analysis of internal migrations and their socio-economic consequences in the country. *Geographical Research*, 44, 68-90. **[In Persian]**
- Motiee Langroodi, S. H., Ghadiri Masuom, M. , Rezvani, M. R. , Nazari, A. & Sahneh, B. (2011). Effect of Return Migrants to Rural Residents in Improving Livelihoods: (The Case Study: Township of Aq Qala). *Human Geography Research*, 43(4), 67-84. https://jhgr.ut.ac.ir/article_24512.html?lang=en **[In Persian]**
- Qi, W., Deng, Y., & Fu, B. (2022). Rural attraction: The spatial pattern and driving factors of China's rural in-migration. *Journal of Rural Studies*, 93, 461-470. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.03.008>
- Sepahi, M., Darabi, H., & Irani Behbahani, H. (2016). An Analysis of Emergent Urban-Village Approaches. *JHRE*. 35(156), 111-126. <http://jhre.ir/article-1-813-fa.html> **[In Persian]**
- Shafiei Kakhki, M. (2011). Immigration, Inequality or Improving the Quality of Life. *Applied Economics*, 2, (4), 89-112. **[In Persian]**
- Skeldon, R. (2000). Population mobility and HIV vulnerability in South East Asia: An assessment and analysis. UNDP South East Asia HIV and Development Project. <https://cir.nii.ac.jp/crid/1970304959930991173>
- Stark, O. & Bloom, D. E. (1985). The new economics of labor migration. *The American Economic review*, 75(2), 173-178. <https://www.jstor.org/stable/1805591>
- Statistical Center of Iran.(2016). *General Population and Housing Census, 2016*. **[In Persian]**
- Taherkhani, M. (2002). Recognition of Effective Factors on Rural Youth Migration (RYM) With Emphasis on Rural Youth Migration of Qazvine Province. *The Journal of Spatial Planning and Geomatics*, 6(1), 41-61. https://hsm.sp.modares.ac.ir/article_14415.html?lang=en **[In Persian]**
- Taleshi, M., & Amir Fakhrian, M. (2013). Utilizing Quantitative Patterns for Spatial Analyzing of Population in Spatial Planning of Rural Settlements Case Study: Khorasan Razavi Province. *Journal of Rural Research*, 3(12), 111-134. doi: 10.22059/jrur.2013.30234 **[In Persian]**
- Thachil, T. (2017). Do rural migrants divide ethnically in the city? Evidence from an ethnographic experiment in India. *American Journal of Political Science*, 61, 908-926. <https://doi.org/10.1111/ajps.12315>
- Urooj, I., Javed, I., & Ahmad, S. (2020). Intentions to Urban Migration among Youth: A Case of District Khushab of Pakistan. *Journal of Economic Impact*, 2(1), 24-36. <https://pdfs.semanticscholar.org/ae0c/e050bc1fe0070b1b7ef3a710514d0d77d18b.pdf>
- Varesi, H., & Sarvari, Z. (2006). An analysis of mutual relation of development and migration in Iran. *Journal of Geography and Regional Development*, 4(1), -. doi: 10.22067/geography.v4i6.3097 **[In Persian]**
- Wang, S. X. & Benjamin, F. Y. (2019). Labor mobility barriers and rural-urban migration in transitional China. *China Economic Review*, 53, 211-224. <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2018.09.006>
- Zelinsky, W. (1971). The hypothesis of the mobility transition. *Geographical review*, 61(2), 219-249. <https://www.jstor.org/stable/213996>
- Zhang, Z. Zhang, T. & Zhang, Q. (1997). The push-pull theory of migration and its application. *Chinese journal of population science*, 9(3), 255-63. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12293116/>
- Zhiqiang, L. (2008). Human capital externalities and rural-urban migration: Evidence from rural China. *China Economic Review*, 19(3), 521-535. <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2008.04.001>

COPYRIGHTS

© Authors retain the copyright and full publishing rights. This is an open access article under the CC BY-NC license:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Publisher: Urmia University.